

СМОЛЯР

Любов Гаврилівна
lgsm@mail.ru

УДК 330.34.01

**ДИНАМІЧНІ ЗДАТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА
ТА ДЖЕРЕЛА ЇХ ВИНИКНЕННЯ**

**DYNAMIC CAPACITY OF ENTERPRISE AND
RESOURCES ARISING**

КОЗЛЮК

Тетяна Василівна
tanya.kozlyk@gmail.com

кандидат економічних наук,
професор, Міжнародний
університет фінансів, м.
Київ

магістр, НТУУ КПІ

Визначено сутність динамічних здатностей підприємства, описано структуру динамічних здатностей. Проведено аналіз формування динамічних здатностей, зроблено припущення щодо характеристик розвитку динамічних здатностей.

Определена сущность динамических способностей предприятия, описана структура динамических способностей. Проведен анализ формирования динамических способностей, сделано предположение о характеристиках развития динамических способностей.

The essence of dynamic capabilities of the enterprise, describes the structure of dynamic capabilities. The analysis of the formation of dynamic capabilities, made assumptions about the characteristics of dynamic capabilities.

Ключові слова: динамічні здатності, компетенції, підприємство, конкурентні переваги, мінливість ринкового середовища

Ключевые слова: динамические способности, компетенции, предприятие, конкурентные преимущества, изменчивость рыночной среды

Keywords: dynamic ability, competence, business, competitive advantage, market volatility environment

ВСТУП

Безперервна трансформація зовнішнього середовища сучасних підприємств в незалежності від їх місцезнаходження і розміру визначили ряд проблем, які покликані вирішити як теоретики, так і практики бізнесу. Ключовим питанням досліджень останніх років стало вивчення і пошук стійких конкурентних переваг, заснованих на унікальних організаційних здатностях підприємств, що дозволяють отримувати, насамперед, економічні ренти в подібних зовнішніх умовах [Barney, 1991; Nelson, 1991; Prahalad, Hamel, 1990; Катькало, 2002]. При чому істотним стає вміння організації підтримувати і оновлювати конкурентні переваги в умовах постійно мінливого зовнішнього середовища [3].

МЕТА РОБОТИ

Визначення сутності динамічних здатностей та ідентифікації джерел їх формування та розвитку.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet. При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення різних підходів до визначення динамічних здатностей.

РЕЗУЛЬТАТИ

Суттєвий внесок у вивчення динамічних здатностей зробили спеціалісти, що займалися вивченням сутності, структури і розвитку динамічних здатностей, їх впливу на діяльність підприємства, а саме: (Д. Тіс, Г. Пізано, А. Шуен, Р. Нельсон, Р. Аміт, П. Шумейкер, Б. Когут, У. Зандер). Питання виявлення джерел формування та розвитку динамічних здатностей підприємства розкривається в публікаціях Р. Гранта, А. Чуйкіної, Т.. За останні 15 років теорія про динамічні здатності, що дозволяють підприємству реагувати на мінливість ринкового

середовища, стала однією з домінуючих теоретичних пояснень для диференціальної продуктивності конкуруючих фірм.

В теорії динамічних здатностей існують дві серйозні дослідницькі проблеми, які на даний момент не отримали належної уваги, хоча їх вивчення може позитивно вплинути на розвиток концепції та

підвищення її практичної значимості. Так, відкритими залишаються питання теоретичного трактування динамічних здатностей та джерел їх формування і розвитку.

Для розуміння сутності динамічних здатностей необхідно визначити різні підходи, щодо визначення поняття «здатність».

Таблиця 1

Порівняння різних підходів до визначення динамічних здатностей [3]

Автор	Одиниця аналізу	Ключова ідея
Тис, Пізано, Шуен	Здатність фірми вести себе проактивно	Виклики зовнішнього середовища та пошук нових та інноваційних форм конкурентних переваг
Уінтер	Здатності більш високого порядку	Високо структурована і висока витратна діяльність, що потребує радикальних зусиль
Ейзенхардт і Мартін	Організаційні і стратегічні здатності	Проективна поведінка як прояв динамічних здатностей
Золло і Уінтер	Спосіб колективної діяльності	Еволюція динамічних здатностей шляхом загального розвитку механізмів навчання
Д. Коллиз	Ієрархія організаційних здібностей	Так. Перший рівень – функціональний, що включає здатності необхідні для виживання компанії і підтримання ключових бізнес-процесів Другий - ідея необхідності динамічного покращення організаційних бізнес-процесів Третій - здатності фірми, що допоможуть розробляти нові стратегії швидше ніж конкуренти.

Незважаючи на існуючі відмінності у визначеннях і незалежно від галузевих, функціональних і технологічних особливостей організаційних здатностей, у сучасній літературі є консенсус з приводу їх загальних характеристик, якими прийнято вважати: існує ієрархія здатностей, в якій динамічні здатності займають вищий рівень; динамічні здатності мають складну природу дослідження; розвиток і підтримка динамічних здатностей потребує значних особистих зусиль і інвестицій.

Динамічні здатності – це потенціал фірми в інтегруванні, створенні та реконфігурації внутрішніх і зовнішніх компетенцій для відповідності середовищу, що швидко змінюється». І хоча розуміння динамічних здатностей в такому ключі дає цінне пояснення джерел конкурентної переваги, тим не менше, залишається простір для досліджень [1].

Як видно з табл. 1, динамічні здатності формується з сукупності процесів направлених на пошук і розвиток нових можливостей та створення нових здатностей по їх реалізації. Виділяються такі види здатностей:

- 1) активи (унікальні технологічні, фінансові, репутаційні ресурси);
- 2) координаційні (управлінські) структури (забезпечують організаційно-специфічну координацію, навчання, реконфігурацію ресурсів);
- 3) траєкторії розвитку (еволюційний шлях, котрий пройшла організація, як обмеження можливостей подальшого розвитку) [8].

Динамічні здатності як здатності другого порядку, формуються за умови наявності накопичених знань впродовж свого розвитку, що зазвичай кодифікуються у певних процедурах і формалізуються у вигляді організаційних рутин.

Структура динамічних здатностей [1]

Динамічні здатності	Основа	Мікрооснова
Зчитування (сприйняття)	Аналітична система (індивідуальні здатності) вивчати і відчувати, фільтрувати, перевіряти можливості	Процеси управління внутрішніми дослідженнями і розробками, відбір нових технологій
		Процес підключення постачальників і завершення інновацій
		Процес підключення зовнішніх розробок і техніки
		Процес ідентифікації цільових ринкових сегментів
Оволодіння	Структура підприємства, прийняття, проектування і створення мотивації для оволодіння можливостями	Описання рішень і бізнес-моделі
		Відбір способів прийняття рішень
		Відбір підприємницьких меж управління штатом «контролюючої платформи»
		Побудова лояльності
Управління загрозами/ трансформації	Продовження регулювання і перебудова специфічних матеріальних та нематеріальних активів	Децентралізація та декомпозиція
		Управління
		Взаємспеціалізація
		Управління знаннями

Наведена структура динамічних здатностей сформована на базі класичної моделі Д. Тіса, скоригованої відповідно до розробленого переліку стратегічних завдань. Її перевага полягає в наявності чітких принципів структуризації, що дозволяють розробити конкретні організаційні механізми, призначені для керування динамічними здатностями на підприємстві. Можна виділити наступні основні стратегічні завдання, для реалізації яких призначені динамічні здатності:

- своєчасне виявлення нових можливостей середовища;
- визначення їх потенційної цінності ;
- визначення способів отримання вигоди з виявлених можливостей середовища;
- організація процесу трансформації старих компетенцій (здатностей) і створення нових для одержання вигоди з виявлених можливостей.

Виходячи з сформульованих вище завдань була визначена їх структура, що включає в себе такі підсистеми:

- процеси управління продуктово-технологічними інноваціями;
- процеси виявлення, оцінки та реалізації управлінських інновацій і неінноваційних можливостей; механізми прийняття ефективних інвестиційних рішень;
- механізми координації діяльності при реалізації рішень у рамках зазначених вище підсистем.

Формування динамічних здатностей визначається характером процесів, які забезпечують внутрішні умови ефективного освоєння вмінь, знань, навиків та операцій, що залежать від властивостей системи. Адже формування визначальних характеристик системи забезпечить створення актуальних динамічних здатностей, що відповідають вимогам сучасного турбулентного зовнішнього середовища господарювання.

Як зазначають науковці [5] ґрунтуючись на положеннях закону різноманіття Ешбі, здатність

швидко та адекватно реагувати на збурення зовнішнього середовища забезпечується не лише різноманітністю складу ресурсів підприємства, а також відповідною маневреністю якостей елементів системи.

Згідно підходу С.Л. Рубінштейна [4], розвиток здатностей відбувається по спіралі: здатності одного рівня виступають передумовою розвитку здатностей другого рівня, реалізація можливості якої породжує нові можливості для розвитку здатностей більш високого рівня. Тобто в процесі зростання підприємств відбувається еволюція здатностей підприємства; розвиток ж здатностей відбувається циклічно, що зумовлює кумулятивний характер здатностей підприємства впродовж траєкторії розвитку підприємства та активізує потребу пошуку джерел розвитку динамічних здатностей підприємства враховуючи залежність від попереднього розвитку (path dependence).

Характерною властивістю системи [5] є її залежність від якості елементів, що дає підстави стверджувати існування залежності функцій системи від якості елементів (при певній структурі) і від характеру структури (при визначеній якості елементів). Зарубіжні та вітчизняні науковці [6,7] зазначають важливість забезпечення гнучкості та мобільності як ключових властивостей системи у процесі досягненні стійких конкурентних переваг підприємства. Гнучкість як властивість системи дозволяє легко комбінувати та рекомбінувати елементи системи без значних змін у системі (відображає ступінь змін), впроваджуючи при цьому зміни швидко (відображає термін часу), що проявляються у властивості системи - мобільності. В силу природи динамічних здатностей підприємства, що мають кумулятивний та міжфункціональний характер, а також з урахуванням їх опосередкованого впливу на економічні результати діяльності підприємства, оцінка економічної ефективності їх реалізації у перспективі залишається слабко

структурованою, невирішеною задачею стратегічного управління. Економічна оцінка ефективності динамічних здатностей підприємства має віддзеркалювати не тільки ефект, досягнутий внаслідок прикладання зусиль для його генерування, але й довготривалість цього ефекту. Тому уявляється доцільним зробити припущення про існування взаємозв'язку між системоформуючими та результуючими характеристиками системи підприємства, оскільки розвиток системоформуючих характеристик (гнучкість, мобільність, інноваційність, та ін.) забезпечить динамічний розвиток підприємства в майбутньому.

ВИСНОВОК

Динамічні здатності, засновані на більш «простих» здатностях, вносять істотний внесок у створення і підтримку конкурентних переваги підприємства, але при цьому механізми їх створення, на даний момент, не отримали достатньої уваги. Аналіз літератури показав, що підтримка конкурентної переваги протягом довгого періоду часу без розвитку здатностей до змін є трудомістким. Визначено, що в силу динамічної природи здатностей підприємства, між джерелами формування та їх розвитку існує причинно-наслідковий зв'язок. Джерелами розвитку динамічних здатностей на першому рівні є джерела формування динамічних здатностей на другому рівні (стадії життєвого циклу підприємства).

Література

1. Teece, D.J., G. Pisano, Shuen A. 1997. "Dynamic capabilities and strategic management",

Strategic Management Journal / D.J. Teece, Pisano G., // (Перевод: Тис Д.Дж., Пизано Г., Шуен Э. «Динамические способности фирмы и стратегическое управление» // *Вестн. С.-Петербург. ун-та. Сер. Менеджмент*. 2003. Вып. 4. С. 133–185).

2. Смоляр Л.Г., Бебешко Д.В. Значення динамічних здібностей в системі управління вітчизняних підприємств [Електронний ресурс] / Л.Г. Смоляр // доступ: http://www.rusnauka.com/33_DWS_2010/33_DWS_2010/Economics/74224.

3. Андреева Т.Е., К Дискуссии о сущности динамических способностей/ Т.Е. Андреева, В.А. Чайка - *Вестн. С.-Петербург. ун-та. Сер. Менеджмент* (4): 163-174.

4. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. — СПб.: Питер, 2002. — 720 с.

5. Виноградский С.Б. Организация системы адаптивного менеджмента фирмы// Автореф. дис. на соиск. науч. степени канд. экон. наук. / С.Б. Виноградский. — Донецк, 2001. — 20 с.

6. Отенко В.І., Колодіна О.М. Місце економічної адаптивності підприємства в множині його властивостей / В.І. Отенко, О.М. Колодіна // *Вісник Хмельницького національного університету*. — 2009. — № 3. — Т. 2. — С. 43

7. Ансофф И. Стратегический менеджмент. Классическое издание / И. Ансофф Пер. с англ. Под ред. Петрова А. Н. — СПб.: Питер, 2009. — 344 с.

8. Малярчук О.Г. Класифікація здатностей підприємства / О.Г. Малярчук // *Економіка та підприємництво: зб. наук. пр. молодих учених та аспірантів*. — Вип. 25. — К., 2010. — С. 95—101.